

Arbeid op hightechbedrijf en lagekostenbedrijf

Waar zijn ze mee bezig?

Kees Jagtenberg, Agnes van de Pol en Michel de Haan

Het hightech- en lagekostenbedrijf spelen elk op hun eigen manier in op het terugdringen van de arbeidskosten. Tussen de bedrijven is er een duidelijk verschil in de tijd die aan de hoofdtaken wordt besteed. De bedrijven leggen sterk verschillende accenten in hun aanpak van de werkzaamheden. De resultaten zijn verrassend. De karakteristieke bedrijfsopzet speelt hierbij een belangrijke rol. De bedrijven melken jaarlijks 7,5 en 4 ton melk met respectievelijk een melkrobot en een 10-stands zij-aan-zij-melkstal. De laatste twee jaar realiseerden de bedrijven de werkzaamheden in een gemiddelde bedrijfstijd van 50 uur per week.

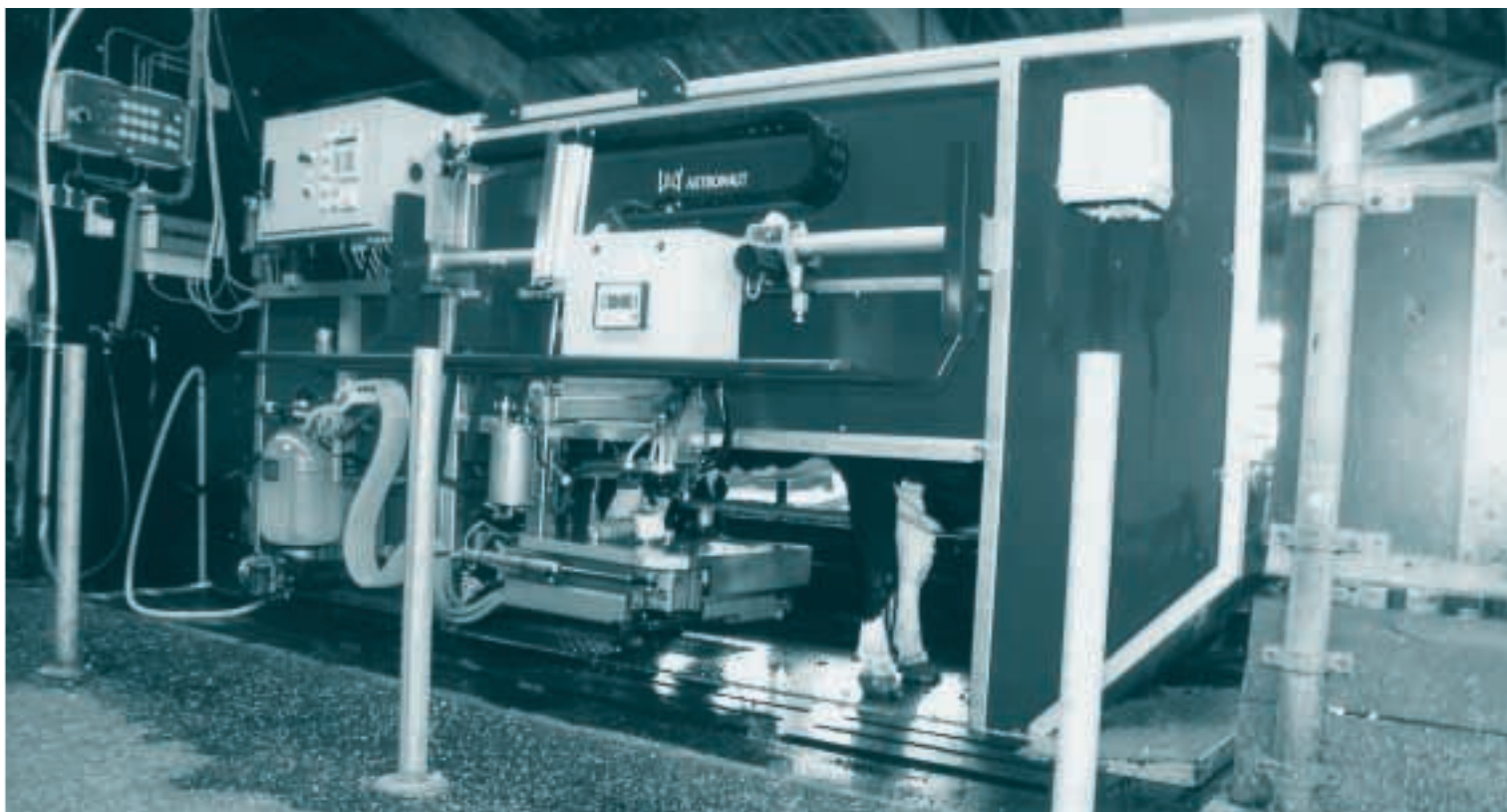
Lage kostprijs door aangepaste bedrijfsopzet

De belangrijkste reden voor de opzet van beide bedrijven is te komen tot verlaging van de kostprijs op melkveebedrijf-

ven. De kostprijs in de melkveehouderij bestaat voor 2/3 uit vaste kosten waarvan ruim 40 % arbeid. Het hightechbedrijf en het lagekostenbedrijf richten zich sterk op het terugdringen van de vaste kosten en met name de arbeidskosten. De bedrijven onderscheiden zich in de aanpak van deze kostenpost. Het hightechbedrijf streeft naar een hoge melkproductie per koe in combinatie met een hoge graad van automatisering en een beperkte inzet van arbeid. Het bedrijf realiseerde in 2000 een productie van 750 ton melk.

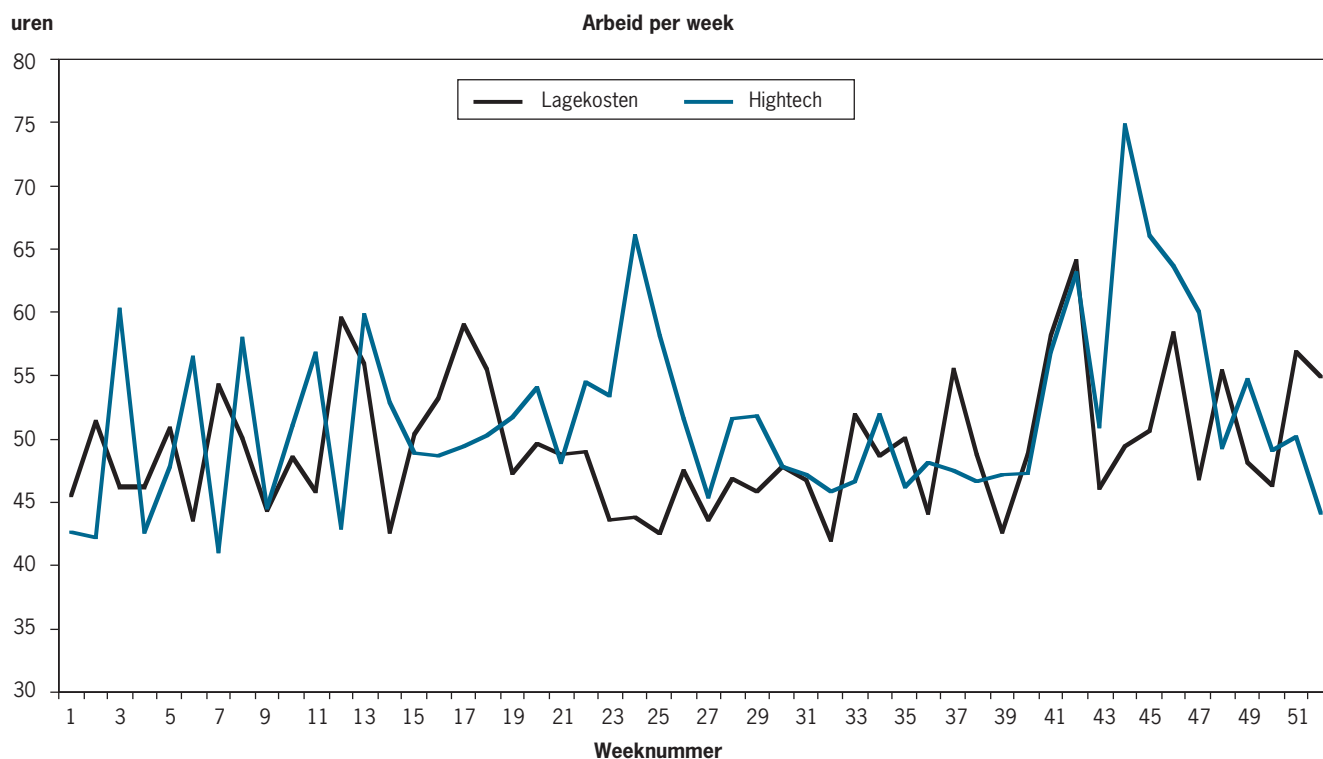
Het lagekostenbedrijf gaat de kostprijs te lijf met een sobere bedrijfsvoering via beperking van de bouwkosten, royale weidegang met beperkte voerkosten en lage arbeidskosten. Het melkquotum bedraagt 400 ton melk.

Naast de economische doelstelling van beide bedrijven is er ook aandacht voor de sociale kant. In het streven naar een

Minder werk door automatisering

Figuur 1 Inzet van arbeid in 2000

optimale inzet van de eigen arbeid mag de werkweek rond de 50 uur bedragen. Dit kan door veel gebruik te maken van de loonwerker, die vrijwel al het landwerk uitvoert.

Arbeidspieken blijven beperkt

Het lagekosten- en hightechbedrijf realiseerden de laatste twee jaar een gemiddelde werkweek van respectievelijk 49 en 51 uur. Wel varieerde de besteding per week met enkele pieken rond de 65 uur, zie figuur 1. Zowel de arbeidsbehoefte als de beschikbare mankracht speelt hierbij een rol. Naast het bedrijfshoofd is een vervanger beschikbaar. In een aantal weken kunnen bepaalde werkzaamheden samen worden uitgevoerd. In het algemeen is de werkdruk in de zomerperiode het laagst. Dit komt door de vrij beperkte hoeveelheid landwerk, terwijl ook het aantal kalfkoeien dan minimaal is. Daarnaast neemt ook de beschikbare arbeid in de zomerperiode af. Daarom wordt minder tijdgebonden werk naar voren gehaald dan wel doorgeschoven naar het najaar.

Weekpieken die ontstaan worden veelal veroorzaakt door bekappen, scheren, inkuilen en onderhoud aan erf en gebouwen. Rond de Open Dagen, eind september, wordt er automatisch iets meer aandacht aan het bedrijfsplaatje gegeven. Bij een aantal van deze werkzaamheden wordt efficiëntiewinst geboekt door samenwerking van het bedrijfshoofd en zijn vervanger. Dit leidt periodiek tot een langere bedrijfstijd, maar

beperkt de belasting van het bedrijfshoofd. Zo'n periode met een langere bedrijfstijd heeft het hightechbedrijf in het najaar. De beperking van de bedrijfstijd in de laatste weken van het jaar wordt voorafgegaan door een piek in november.

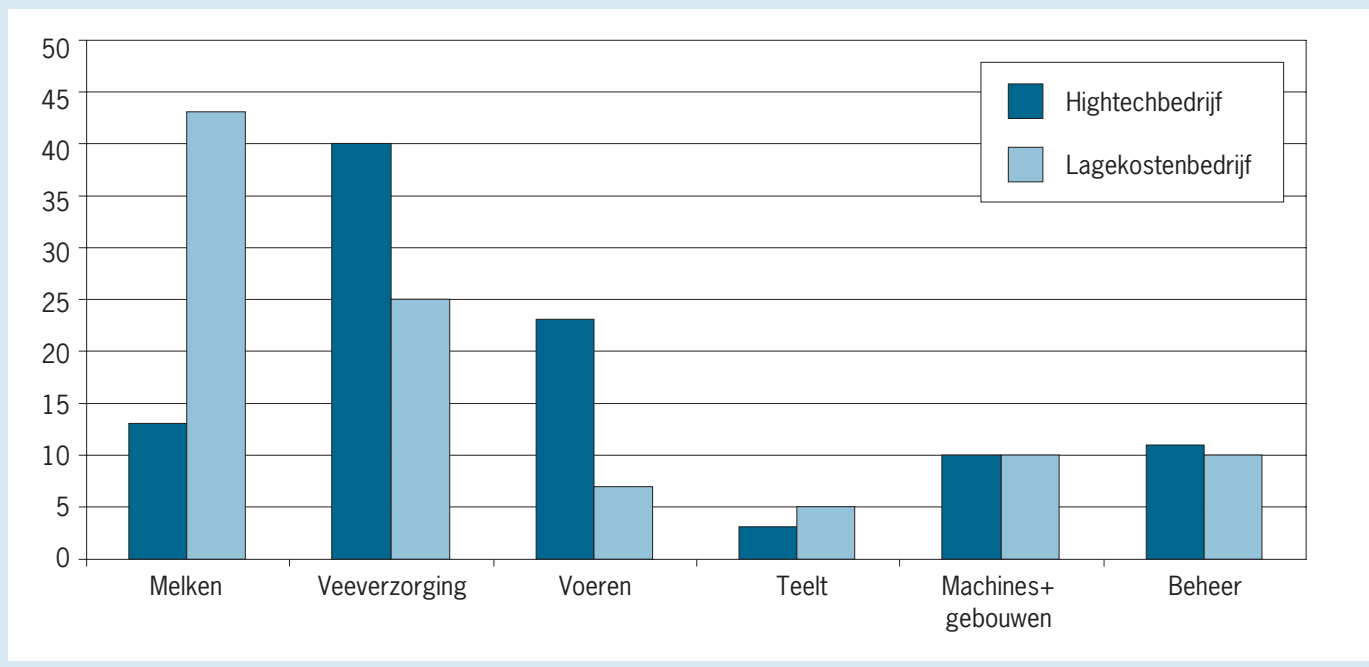
Verdeling van arbeid totaal verschillend

Tussen de bedrijven was het verschil in het totaal aantal bedrijfsuren beperkt. De verdeling van de arbeid over de bedrijfsprocessen verschilde echter aanzienlijk. De medewerkers houden dagelijks een arbeidsregistratie bij. Deze tijden zijn in figuur 2 samengevoegd tot een enkele hoofdgroepen. Meteen valt het verschil in tijd op dat aan melken en bijkomend werk wordt besteed.

Groot verschil in tijd besteed aan melken

Het hightechbedrijf slaagt er met een melkrobot in de arbeid voor melken en bijkomend werk sterk terug te dringen. Op het bedrijf wordt hiervoor niet meer dan 13 procent van de tijd uitgetrokken. Deze tijd is nodig voor het ophalen van koeien, aansluiten van mislukte koeien, reinigen van de installatie en piepermeldingen. Door de hoge bezetting bij de melkrobot, gemiddeld zijn er 74 koeien, gaat de meeste tijd verloren aan het ophalen van koeien. Dit vraagt gemiddeld 40 minuten per dag, of 73 procent van de 'melktijd'. Door een sterke beperking van de melktijd en de tijdsgebondenheid is men flexibeler in het plannen van een aantal werk-

Figuur 2 Verdeling van de arbeid over de bedrijfsprocessen.

zaamheden. Het melken wordt minder in bloktijden afgewerkt. Wel kan op willekeurige tijden het systeem om aandacht vragen. Per jaar levert dit 21 uur aan niet te plannen tijd op, wat niet als belastend wordt ervaren. Een goede bijkomende voorwaarde is dat deze piketdienst overdraagbaar is.

Heel anders gaat het er aan toe op het lagekostenbedrijf. Hier wordt vrijwel de helft van de bedrijfstijd besteed aan melken en werkzaamheden rond het melken. Van deze werkzaamheden bestaat zo'n 60 procent uit het werkelijk melken, uitgevoerd in een tweemaal-5 zij-aan-zij-melkstal. Daarnaast is het voor- en nawerk, als het schoonmaken van melkstallen en de melkstal, goed voor een kwart van de totale melktijd. Al is de oppervlakte van de melkstal bewust beperkt gehouden, toch eist het schoonmaken het grootste gedeelte van de drie kwartier voor- en nawerk op. Duidelijk beperkter van omvang is de ophaaltijd van koeien naar de melkstal, 15 % van de melktijd. Ondanks dat er 's zomers dag en nacht geweid wordt, besteedt het bedrijf minder tijd aan het ophalen van koeien dan het hightechbedrijf.

Veeverzorging

De verschillen in opzet van de bedrijven heeft ook bij veeverzorging een duidelijke invloed op de inzet van arbeid. Het hightechbedrijf met zero grazing besteedt meer tijd aan de verzorging van zowel jongvee als ook melkvee. Een belangrijke reden vormt het verschil in jongveehuisvesting. Op het lagekostenbedrijf wordt de arbeid voor jongvee verzorging beperkt, doordat de jongste kalveren in iglo's zijn ondergebracht die los op het erf staan. Zodra een kalf hier uitgaat,

verdwijnt de iglo in de opslag. In relatie tot het hightechbedrijf is verder de te onderhouden ruimte voor pinken in en rond de tentstal klein. Verder gaat het oudere jongvee ook eerder naar de ligboxenstal. Het hightechbedrijf beschikt over meer vierkante meters per dier. Dit kost meer tijd.

Daarbij zijn de kalveren alleen via een quarantaine ruimte bereikbaar. Zowel het omkleden als het schoonhouden van de ruimte en de kalverhokjes is daardoor bewerklijker dan wanneer de kalveren in iglo's buiten staan, zoals op het lagekostenbedrijf.

Dit leidt op het hightechbedrijf, relatief gezien, tot meer dan een verdubbeling van de tijd voor jongvee verzorging. Naast meer aandacht voor het jongvee vraagt ook het schoonhouden van de roosters en ligboxen voor het melkvee continue aandacht. Door de beweiding op het lagekostenbedrijf neemt deze arbeid in de zomerperiode sterk af.

Aantrekkelijk is ook dat het lagekostenbedrijf een aantal werkzaamheden meer periodiek uitvoert zoals het wekelijks voer uithalen en het instrooien van ligboxen. Op het hightechbedrijf komen meerdere werkzaamheden dagelijks terug als instrooien en het voer uithalen; voeren van de melkkoeien zelfs twee keer daags.

Teelt en bedrijfsbeheer

Gewasverzorging of teeltwerkzaamheden maken op beide bedrijven een bescheiden onderdeel uit van de werkzaamheden. Driekwart van deze tijd werd op het hightechbedrijf aan het inkuilen besteed. Op het lagekostenbedrijf wordt naast voederwinning ook beweide. Dit leidt tot extra werkzaamheden

op de percelen. Het bloten van percelen, evenals kunstmeststrooien, voert het bedrijf zelf uit. De loonwerker verzorgt de overige veldwerkzaamheden. Het hightechbedrijf heeft alles aan de loonwerker uitbesteed.

Van de tijd die aan onroerende zaken wordt besteed valt op dat op het hightechbedrijf het verwijderen van grond van kuilen en het netjes houden van de kuilopslag relatief veel aandacht vraagt. Op het lagekostenbedrijf maakt dit 1/3 van deze tijd uit of 1,5 uur per week. Het hightechbedrijf besteedt hier 2,5 uur per week aan; ruim 50 % van het onderhoudswerk aan onroerende zaken. Het tweemaal daags, het jaar rond, ruwvoer uithalen werkt dit in de hand.

Naast directe werkzaamheden wordt op beide bedrijven 10 % van de beschikbare tijd gebruikt voor bedrijfsleiding, bedrijfsadministratie e.d. Het gebruik van een managementsysteem en krachtvoerboxen geeft de bedrijfsboer van het hightechbedrijf informatie en gemak. Daar staat een arbeidsbehoefte van 2,5 uur per week voor de invoer van data en de evaluatie van gegevens tegenover.

Aanbeveling

Bij de aanschaf van een bedrijfsmiddel past de afweging of de rendementseis die het bedrijf zich ten doel stelt ook voor arbeid reëel is. Het verschuiven van bepaalde werkzaamheden naar een minder drukke periode waarin voldoende arbeid beschikbaar is, voorkomt ongewenste piekbelasting. Daarin past ook de inzet van de loonwerker. Door een aantal werkzaamheden over te dragen neemt zowel de directe werkdruk als de arbeid voor machineonderhoud af. 🚛

Conclusie

De bedrijven wisten de arbeid beperkt te houden tot rond de 50 uur per week. Arbeidsbesparing per onderdeel wordt voor een belangrijk deel bepaald door de keuze van bedrijfsopzet en bedrijfsvoering. Eenvoud van het bedrijf en de werkmethoden leidt op het lagekostenbedrijf in veel gevallen tot een sterk concurrerende arbeidsbenutting. Op het hightechbedrijf levert het gebruik van een melkrobot een aanzienlijke besparing aan arbeid.

Minder werk door eenvoudige systemen